

MERLE PINDMAA | HANNA-STINA VIGEL

Maagiline keelemaailm

**EESTI KEELE
TÖÖRAAMAT**

7. KLASSILE

I OSA

Väljaandja kinnitab tööraamatu vastavust kehtivale põhikooli riiklikule õppekavale ning haridus- ja teadusministri õppekirjandusele kehtestatud nõuetele.

Maagiline keelemaailm. Eesti keele tööraamat 7. klassile. I osa

Merle Pindmaa, Hanna-Stina Vigel

Retsenseerinud Aile Laats, Liisa Koik

Toimetanud Esta Hainsalu

Keeletoimetanud Piret Pöldver

Illustreerinud Meelis Brikker

Küljendanud Heisi Väljak

Kirjastus on püüdnud ühendust saada kõigi tekstide ja illustratsioonide autorite või nende volitatud esindajatega. Palume neil, kellega me pole ühendust saanud, pöörduda kirjastuse Maurus poole.

ISBN 978-9916-663-03-5

Autoriõigus: © Maurus Kirjastus OÜ, 2021

Tartu mnt 74, 10144 Tallinn

tellimine@kirjastusmaurus.ee, telefon 5916 6117

Kõik õigused kaitstud. Ilma autoriõiguse omaniku kirjaliku loata pole lubatud ühtki selle väljaande osa paljundada ei mehaaniliselt ega muul viisil.

„Ma olen õppinud olema olevikus.“

„Kuidas?“ küsis poiss.

„Ma otsin mõne vaikse koha ja sulgen silmad ja hingan.“

„See on tore, ja edasi?“

„Edasi ma keskendun.“

„Millele sa keskendud?“

„.....“ ütles mutt.

Mida vastas mutt, saad teada Charlie Mackesy raamatust „Poiss, mutt, rebane ja hobune“.

Hea kolmandas kooliastmes alustaja!

Sel õppeaastal avad järgmise ukse maagilisse keelemaailma ja keskendud huvitavatele keeleteemadele. Õpiku esimeses osas ootavad sind

- nii juba tuttavad kui ka veel käsitlemata sõnaliigid;
- kokku- ja lahkukirjutamine kõigi oma tahkudega;
- jutustamine, kirjeldamine ja arutlemine.

Teises osas on nii tuttavaid kui ka päris uusi teemasid:

- tuletad meelde häälikud ja tutvud silbi ehitusega;
- õpid selgeks välted ja astmevahelduse;
- kinnistad teadmisi häälikuõigekirjas ja vöõrsõnade kasutamisel;
- süvened meediamailma.

Usume, et naudid enda käes olevat mitmekesiste harjutuste ja ülesannetega tööraamatut. Kui enese tarkusest jääb väheks, saad pinginaabri või rühmakaaslased appi paluda – mitu pead on ikka mitu pead. Siia ja sinna lisatud mandalaribad aitavad sul aga hetkeks maagilisel keelemaastikul pausi teha ning lasta saadud teadmistel rahulikult kanda kinnitada.

Ole uudishimulik ja tunne eesti keelest rõõmu!

Tööraamatu autorid Merle ja Hanna-Stina

Sisukord

1. SÖNALIIGID	6
1.1. Sõnaliikide kordamine	8
1.1.1. Käändsõnad	12
1.1.2. Pöörsõnad	23
1.1.3. Muutumatud sõnad	30
1.1.4. Erinevatesse sõnaliikidesse kuuluvad sõnad	39
1.2. Käändsõnade muutmine	42
1.2.1. Käänetevahelised seosed	49
1.2.2. Veahtlike sõnade käänamine	60
1.2.3. Arvsõnade käänamine	65
1.2.4. Omadussõna võrdlusastmed, veahtlikud sõnad	67
1.3. Pöörsõnade muutmine	72
1.3.1. Tegusõna pöördelised vormid	72
1.3.2. Tegusõna käändelised vormid	86
1.3.3. Vormidevahelised seosed	89
2. KOKKU- JA LAHKUKIRJUTAMINE	92
2.1. Kokku- ja lahkukirjutamise üldpõhimõtted	96
2.2. Käändsõnade kokku- ja lahkukirjutamine	102
2.2.1. Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine	102
2.2.2. Omadussõnade kokku- ja lahkukirjutamine	112
2.2.3. Arvsõnade kokku- ja lahkukirjutamine	120
2.2.4. Kohanimede kokku- ja lahkukirjutamine	126
2.3. Tegusõnade kokku- ja lahkukirjutamine	134
2.4. Muutumatud sõnade kokku- ja lahkukirjutamine	142
3. TEKSTIÕPETUS. KIRJELDAV, JUTUSTAV, ARUTLEV TEKST	148
3.1. Kirjeldamine ja jutustamine	150
3.2. Arutlemine	160

TÖÖRAAMATU IKOONIDE SELGITUSED

minutikirjutamine

vasta suuliselt

pane tähele

uuri internetist

kirjuta vihikusse

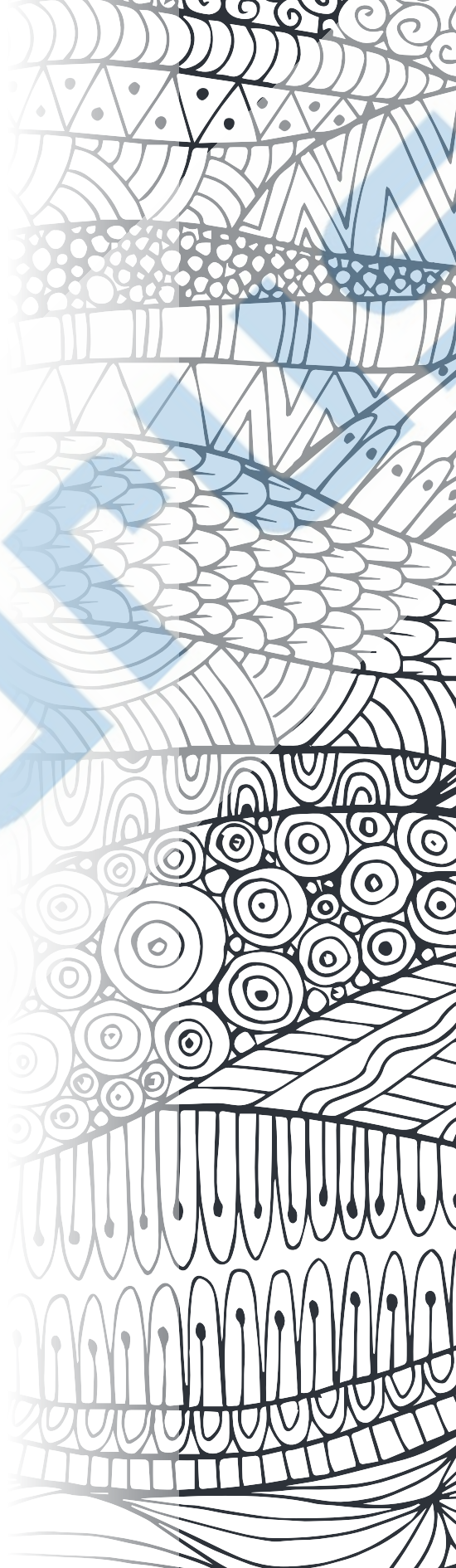
rühmatöö

paaristöö

liikumisülesanne

SÖNALIGID

Malin

MÄÄRSÕNAD

HÜÜDSÕNAD
PÖÖRDSÕNAD

KÄÄNDSÕNAD

NIMISÕNAD

OMADUSSÕNAD

MUUTUMATUD SÕNAD

ASESÕNAD
KAASSÕNAD

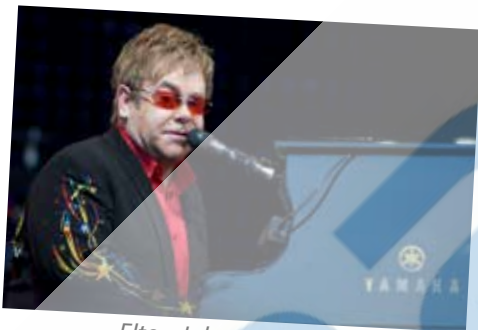
SIDESÕNAD

1.1.

Sõnaliikide kordamine

Eelmisel õppeaastal tutvusid põgusalt sõnaliikidega. Nüüd uurime neid lähemalt. Soojenduseks loe järgmist teksti ja lahenda ülesanded vihikusse.

Lihtsaim ja loomulikem kõigist muusikainstrumentidest on inimhää. Võime julgelt kinnitada, et inimesed on laulnud inimajaloo algusest alates. Piltidel Vana-Egiptusest usutakse lauljaid ära tundvat, kuid muidugi võime üritada ainult ette kujutada, mis laadi muusikat toona tehti. Inimhää on nagu muusikariist. Häälepaelad tekitavad võnkeid, mis võimenduvad rinnakorvis, kõris, suus ja ninas. Elukutselisel lauljal peab olema kaasasündinud võime viisi pidada ning huvitava kõlaga hää, kuid igal juhul nõuab see ka aastatepikkust harjutamist.

Elton John.

Lauljad on tänapäeva muusikamaailma rikkamate ja kuulsamate seas, eriti need, kes ise laule kirjutavad. Briti laulja, helilooja ning pianist Elton John (s 1947) on alates oma esikloost 1970. aastal kirjutanud arvukalt hitte. Tema lugu „Küünlad tuules“ (*Candle in the Wind*), mida lauldi printsess Diana matustel, on müüdud 35 miljonit eksemplari, mis teeb laulust kõigi aegade menukaima singli.

1990. a valiti jalgpalli maailmameistrivõistluste helimärgiks aaria „Nessun dorma“ Giacomo Puccini (1858–1924) ooperist „Turandot“. Aaria kandis ette kolm kuulsat tenorit: Plácido Domingo, José Carreras ja Luciano Pavarotti ning sellest sai üleilmne hitt.

Koos laulvad inimesed saavad tekitada nüansi-rikka helikogumi, eriti kui koor koosneb mitmest häälerühmast, millest igaüks laulab teistest veidi erinevalt ehk oma partiid. Koorid tegutsesid algul kirikute juures, kuid hiljem hakkasid andma eraldi kontserte.

Plácido Domingo, Luciano Pavarotti, José Carreras.

Muusikal „Cats“ Indias.

Laul on peategelaseks muusikalis, muusikaetenduses, mis on laulnud tekstiga ooperist populaarsem. Muusikalide laulud saavad sageli menulugudeks. Üks tuntumaid muusikaliautoreid on Andrew Lloyd Webber (s 1948). Tema loodud „Cats“ kanti esimest korda ette 1981. a ning see hoiab endas käes kõige kauem laval püsinud muusikali rekordit nii Londonis kui ka New Yorgis.

Kui Ameerika mustanahalised diskorid hakkasid 1970. aastate lõpus New Yorgis poollauldes-poolrääkides tantsumuusikat tegema, oligi sündinud räpp. See sai alguse rütmiliselt jutustatud linnauudistest, millele lisandusid teistelt plaatidelt kokku miksitud katked. Jätkuvalt populaarset räppi esitavad paljud Ameerika tuntud lauljad, näiteks Ice T.

Ice T.

Kohandatud katkendid Fiona MacDonaldi ja Antony Masoni raamatust „Kultuur meie ümber“

1. Millega võrreldakse inimehäält? Millega seda veel võrrelda võiks?
2. Milliste omadussõnadega kirjeldatakse häält?
3. Mida on vaja selleks, et saada elukutseliseks lauljaks? Nimeta kolm tingimust.
4. Kirjuta välja tekstis nimetatud laulude pealkirjad, vormista need korrektselt. Kes neid laule esitavad? Milliseid neist lauludest oled kuulnud?
5. Kes on sinu arvates kõige kuulsam Eesti räppar? Põhjenda oma valikut.
6. Selgita, mida tähendavad sõnad *aria*, *nüanss*, *tenor*.
7. Kirjuta tekstist välja kolm omadus-, nimi-, ase- ja tegusõna ning üks arvsõna.

LISAÜLESANDED

- Valige paaris üks päevakajaline uudis ja esitage see räpina. Mõelge ka muusika ja liikumise peale.
- Kui oleksid maailmakuulus laulja, siis millist tüüpi laule sooviksid esitada ja miks?
- Nimeta kolm Eesti tuntumat koori ja kolm dirigenti.
- Uuri välja, millised häälerühmad on kooris.

HARJUTUS 1

Tuleta meelde, millistesse liikidesse sõnad jagunevad. Täida tabel, lisa iga sõnaliigi juurde kaks näidet. Viimane tulp täida vajadusel õpetaja või interneti abiga. Seejärel vasta küsimustele.

K.....	P.....	M.....
.....
Nt	Nt	Nt
.....
Nt	Nt
.....
Nt	Nt
.....
Nt	Nt
.....

1. Mille põhjal jagatakse sõnad kolme suurde rühma?

.....

2. Mille poolest erinevad kolmanda tulba sõnad esimese ja teise tulba sõnadest?

.....

3. Millised käändsõnade hulka kuuluvad sõnad võivad vastata küsimustele *kes?*, *mis?*, *missugune?* või *mitu?* ja *mitmes??*

.....

4. Miks nimetatakse asesõnu asesõnadeks?

.....

5. Mille poolest erinevad järgarvsõnad põhiarvsõnadest? Nimeta kaks erinevust.

.....

.....

6. Sõnad võivad liikuda liidete abil ühest sõnaliigist teise. Vali eelnevast tabelist üks näitesõna ning moodusta sellest kaks teistesse sõnaliikidesse kuuluvat sõna. Nt *aeg* (nimisõna): *aeguma* (tegu sõna), *aegumatu* (omadussõna).

.....

7. Koosta kaks lauset.

a) Kasuta kõiki käändsõnade liike (nimi-, omadus-, ase- ja arvsõnad), lisa tegusõna(d). Kasuta vajadusel ka muutumatuid sõnu.

.....

.....

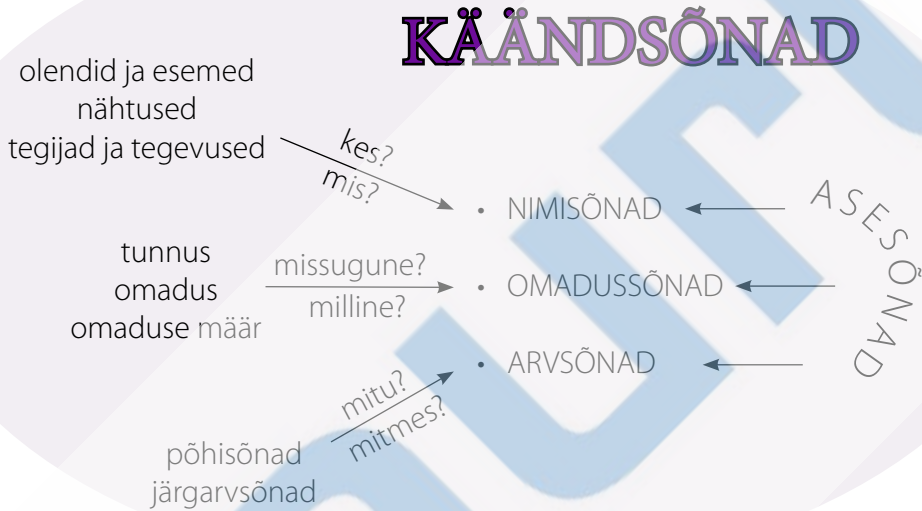
b) Kasuta kõiki muutumatute sõnade liike (hüüd-, side-, kaas- ja mäarsõnad), lisa tegusõna(d) ja vajalikud käändsõnad.

.....

.....

1.1.1. Käändsõnad

Käändsõnad jagunevad tähenduse järgi nelja rühma: **nimi-, omadus-, arv-** ja **asesõnad**. Neist neljast on asesõnad erilised seetõttu, et need asendavad (nagu nimetuski ütleb) teisi käändsõnu. Järelikult sõltub nende kohta esitatav küsimus sõnaliigist.

Uuri skeemilt, millistele küsimustele erinevad käändsõnad vastavad ja mida need võivad märkida. Täienda näidete tabelit.

	Näited	Asesõna
olendid esemed	<i>boamadu,</i> <i>kuldvõti,</i>	<i>tema, ta, keegi,</i>
nähtused	<i>vihm, sõprus,</i>
tegijad tegevused	<i>sõitja,</i> <i>sõitmine,</i>
tunnused omadused	<i>imeline,</i>	<i>selline,</i>
põhiarvsõnad järgarvsõnad	<i>sada,</i> <i>sajas,</i>	<i>mitu,</i>

HARJUTUS 2

Kirjuta lünkadesse nimisõnad sobivas vormis.

See juhtus ühel varajasel sügisese metsas. Jalutasin mööda looklevat Seda ümbritsevad olid iidvanad, muhklike ja kõverate, taeva poole sirutuvate Vaatasin lummatult puude vahelt paistvaid valgusvihke ning imetlesin sügisvärvides See imeline oli ilmunud mu ette justkui eikusilt. Kuigi olin veel üsna oma lähedal, ei olnud ma siia varem sattunud.

Ühtäkki tundsin kõrvetavat: keegi justkui jälgis mind. Pöörasin end aeglaselt ringi ning silmitsesin igat ja, kuid ei näinud kedagi. Kehitasin mõtlikult , paljugi, mida endale ette kujutada võib. Olin just järgmist astumas, kui kuulsin kedagi sahistamas. Lehtede varjust ilmus nähtavale väga omapärane Ta meenutas korraga nii kui ka väga graatsilist

- Võrrelge saadud tekste klassis. Milline lause / millised laused tulid kõige erinevamad? Arutlege, miks just see/need.
- Jätka lugu (4–6 lauset). Kirjuta vihikusse, kellega minategelane metsas kohtus ning mis sai edasi.
- Vahetage pinginaabriga vihikud. Tõmba kõikidele pinginaabri jutus olevatele nimisõnadele joon alla.

SÕNARIVIVÕISTLUS

Õpilased jagunevad 5- või 6-liikmelisteks rühmadeks. Iga rühm moodustab rivi, mille aluseks on nimisõnade pikkus: esimese õpilase valitud nimisõna on kolmetäheline, teise õpilase oma neljätäheline jne. Seejärel võrreldakse tulemusi sõnade kaupa teiste rühmadega. Ühe sõna eest on võimalik saada 2 punkti: kui see on nimisõna – 1 p, kui teistel rühmadel sama sõna ei ole – 1 p (kui mõnel teisel rühmal on sama sõna – 0,5 p).

Veel võimalusi: nimisõnade asemel omadussõnad; kõik sõnad peavad algama sama tähega; võisteldakse aja peale (võidab kõige kiiremini õigete sõnadega rivi moodustanud rühm); sõnu tuleb välja mõelda ilma ettevalmistusajata (nt rühmad vaheldumisi).

HARJUTUS 3

Kirjuta pildi põhjal võimalikult palju tegijaid ja tegu märkivaid nimisõnu. Võid lisada ka neid sõnu, mis on pildiga kaudselt seotud.

Pea meeles, et tegijat märgib liide *-ja*, tegevusnime liide on *-mine*.

TEGIJA		TEGEVUS
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

HARJUTUS 4

Lisa iga nimisõna ette üks omadussõna. Kui ette antud nimisõna algab kaashäälikuga, lisa täishäälikuga algav omadussõna. Kui ette antud nimisõna algab täishäälikuga, lisa kaashäälikuga algav omadussõna. Püüa leida värvikaid sõnu, ära piirdu sõnadega *ilus, tark, sõbralik* vms. Ära sõnu korda.

..... valgusaasta laegas
..... dilemma ökoloog
..... aare põngerjas
..... kõrvukrebane tagastusõigus
..... äpardus vaikus

Lisa omadussõnadele täpselt samal põhimõttel nimisõnu.

eelajalooline	moodne
legendaarne	puhtsüdamlik
piltilus	isevärki
särisev	väärikas
värviküllane	igihaljas

HARJUTUS 5

Asenda kõik omadussõnad antonüümide ehk vastandtäenduslike sõnadega. Kirjuta laused punktiirile.

Noor varss kihutas tuhatnelja avarast koplast väiksemale rohumaale.

.....
.....

Elegantse daami habrastel õlgadel oli peen pitsall.

.....
.....

Nägin valgusküllases ruumis vanamoodsat kummutit, millele oli asetatud kolm hõbedast küünlajalga.

.....
.....

Helekollane mopeedauto vuras mööda käänulist teed kõrge mäetipu poole.

.....
.....

Vaiksel tänaval asuva luksusliku villa ümber oli kogunenud värvikirev seltskond noori teadlasi.

.....
.....

Tark mõtleja on öelnud: „Elu jaoks antud lühike aeg on piisavalt pikk selleks, et elada hästi ja ausalt.“

.....
.....

- Millis(t)e lause(te) mõte muutus (osaliselt) sisutühjaks? Põhjenda suuliselt.

FOTOJAHT

Õpilased moodustavad paarid ja võimaluse korral lähevad koolimajast välja. Ümbruskonnast tuleb leida viis vastandlike omadussõnade paari ning jäädvustada need fotole. (Näiteks foto uuest majast ja foto vanast majast.) Iga paar tutvustab fotosid teistele.

